

**MATEMATIKA DARSLARIDA O'QUVCHILAR BILIMINI HAYOTIY
MISOLLAR ORQALI MUSTAHKAMLASH****Elova Shahlo Dilmurodovna***Navoiy viloyati Zarafshon shahar 10-umumta'lim maktab
matematika fani o'qituvchisi*

Annotatsiya. *Ushbu maqolada o'quvchilarining matematik bilimlarini oshirishda hayotiy misollardan foydalanishga doir didaktik o'yinlar ko'rsatib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *ko'rgazmalilik, musbat va manfiy son, didaktik o'yin, foyda zarar, bozor.*

Bugungi kunda matematika faniga katta e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ham bu fan haqida "Matematika hamma aniq fanlarga asos. Bu fanni yaxshi bilgan bola aqlli, keng tafakkurli bo'lib o'sadi, istalgan sohada muvaffaqiyatli ishlab keta oladi" deya fikr bildirgan. Maktab o'quvchilarining intellektual rivojlanishida matematika fani muhim ahamiyatga ega. O'quvchilarning matematik savodxonligini oshirishda ko'p yillardan buyon qo'llanib kelayotgan ana'naviy usullardan voz kechib o'qitishning noananaviy usullaridan va interfaol metodlaridan hamda turli xil didaktik o'yinlardan foydalanish zarur. Chunki interfaol metodlarda asosan o'qituvchi emas o'quvchilar dars davomida faol bo'lishadi. Ular o'yinlar orqali bajargan ishlari esa ananaviy usuldagi o'qituvchi ma'ruzasidan ko'ra ko'proq xotirasida qoladi.

Umumta'lim maktablaridagi matematika o'qituvchisining asosiy maqsadi o'quvchilarga kundalik hayotda va kelajakda kasbiy faoliyatida zarur bo'lgan matematik bilimlarini berish va ularni hayotda qo'llay olishga o'rgatishdan iborat. O'qituvchi bu vazifasini bajarishi darsdan ko'zlangan asosiy maqsadga yetishishi uchun o'quvchilar yoshi va soniga hamda dars mavzusiga mos bo'lgan metod yoki didaktik o'yinni to'g'ri tanlay olishi zarur.

O'quvchilarning, umuman insoniyatning xotirasi mukammal emas. O'quvchilar olgan bilimlarini hayotiy faoliyatida qo'llay olsalargina bu bilim ularning xotirasida abadiy qoladi. O'quvchilarni fanga qiziqitira olish bu o'quvchi shaxsidagi bor imkoniyatlarni ro'yobga chiqarishga yordam beradi. Turli xil ko'rgazmalar va didaktik o'yinlar yordamida esa o'quvchilarni fanga qiziqitirish yanada samaraliroq bo'ladi.

Masalan, 6-sinf matematika darsligida "Musbat va manfiy sonlarni qo'shish va ayirish" mavzularini o'rgatishda asosan o'quvchilarga musbat va manfiy sonlarning ta'riflari, musbat va manfiy sonlarni qo'shish va ayirishning matematik qoidalari o'rgatiladi. Ammo, musbat va manfiy sonning hayotiy tadbigi e'tiborga olinmaydi. Natijada o'quvchilar bilimida aynan shu mavzularda bo'shliqlar paydo bo'ladi. Shunda biz o'quvchilarga musbat son bu foyda, manfiy son esa zarar ekanligini tushuntirishimiz zarur. Bundan tashqari havoning isishini musbat son bilan sovushini manfiy son bilan ifodalaydi. Bu mavzuni tushuntirishda ana shu tushunchalarni hayotga bog'lash kerak.

Mavzuni mustahkamlashda esao'quvchilarni yanada darsga qiziqitirish va faolligini oshirish maqsadida "Ko'chma bozor" o'yinidan foydalansa bo'ladi. Bu o'yin o'quvchilarni

mustaqil fikrlashga majbur qiladi. "Ko'chma bozor" o'yinida bir o'quvchi savdogar va bir necha o'quvchi xaridor bo'lishadi. Ular bozorda oldi-sotdi ishlarini bajarishadi. Masalan, savdogarda o'quv qurollari(kitob, daftar, ruchka, qalam, chizg'ich,) sotiladi. Birinchi xaridor (o'quvchi)da 1050 so'm pul borva u sotuvchidan umumiy daftar sotib olmoqchi. Umumiy daftarning narxi esa 1500 so'm . Agar xaridor-o'quvchi umumiy daftarni oluchun puli yetadimi yoki yo'qmi? degan savol o'rtaga tashlanadi. Bu holda o'quvchilar xaridorga 450 so'm pul yetmasligini darhol topishadi. Demak, $1050-1500=-450$ Bu esa matematik xulosadir ya'ni Sonlarni ayirish deganda bu kamayuvchiga ayriluvchiga qarama-qarshi bo'lgan sonni qo'shish tushuniladi

$$1050+(-1500)$$

U holda har xil ishorali sonlarni qo'shish qoidasidan foydalanamiz. Har xil ishorali sonlarni qo'shish uchun moduli katta sondan moduli kichik son ayriladi va natijaga moduli katta sonning ishorasi qo'yiladi

$$1050+(-1500)=- (1500-1050)=-450$$

Misol matematik qoidalar asosida isbotlandi.

Xuddi shunday ikkinchi xaridor-o'quvchi qalam xarid qimloqchi unda 1000 so'm pul bor . Qalam narxi esa 600 so'm . Ikkinchi xaridorning xaridi natijasini ayting? O'quvchilar ikkinchi o'quvchi qalamni sotib olishi mumkinligini va natijada 400 so'm puli ortib qolishini topishadi. Demak, $1000-600=400$ Bu esa musbat sonidir.

O'yin mana shu tarzda davom etadi. O'quvchilar xaridlar natijasini darhol topa olishadi hamda yetmagan pulini manfiy son bilan, qolgan pulini esa musbat son bilan belgilab olishib, misollar yechiladi. O'quvchilar olgan bilimlarini ana shu tarzda ko'nikmalarga aylantirishadi hamda hayotda mustaqil qo'llay olish qobiliyati-kompetensiyaga ega bo'lishadi. Bu esa hozirgi kunda darsdan ko'zlangan asosiy maqsaddir.

Xulosa qilib aytganda matematika darslarida interfaol metodlar va turli xil didaktik o'yinlardan foydalanish o'quvchilarning fanga va bilishga bo'lgan qiziqishlarini yanada oshiradi. Bu esa o'quvchilar uchun kelajakda yangi imkoniyatlarni ochib beradi.

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Qarshi. Nasaf. 2000.
- 2.Tolipov O'Q., Usmanboyeva M. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. Monografiya. Toshkent: "Fan". 2005.